

Tekst źródłowy

W sercu przeklętego króla [Władysława] zwyciężyła pokusa szatana, czyniąc go zbyt ufny [w swe sily]. W zarozumiałości swej (...) sądził, że wojska [tureckie] on jeden rozpędzi i dlatego uderzył w ich środek, gdzie stał sułtan Murad. Gdy jednak dotarł do skraj szychu, koń jego potknął się, a on sam spadł zeń na twarz. W tym miejscu znajdowało się dwu janczarów, a imię jednego z nich było Kodza Khizr, którzy (...) ucięli głowę przeklętego króla i zanieśli do sułtana Murada; ten zaś, widząc głowę króla, podziękował Bogu. Głowę tę zatknęto na lancę* i podniesiono w górę, wykrzykując: „Ta głowa jest głową króla”.

Anonimowy autor turecki, *Kronika*, XV w.

- Dlaczego, zdaniem autora tekstu, król uderzył na Turków?
- W jaki sposób zginął Władysław?
- Co zrobił sułtan, gdy się dowiedział o śmierci króla?

★ **lanca** – broń podobna do włóczni, używana przez jazdę

Ciała króla Władysława nigdy nie znaleziono. Były plotki, że przeżył bitwę, a potem do końca życia mieszkał na portugalskiej wyspie Maderze.

Też bym tak zrrrobił. Tam jest ciepło!

Dowodzona przez Hunyadyego armia w krótkim czasie odniosła kilka świetnych zwycięstw. Sułtan zawarł wówczas z królem 10-letni pokój, korzystny dla Węgier (1444).

Zakończeniu wojny sprzeciwił się wysłannik papieża, gdyż zależało mu na wyparciu Turków z Europy. Namówił Władysława do złamania warunków pokoju (twierdził, że jest nieważny, bo zawarto go z „niewiernymi”). Król ruszył przeciwko Turkom na czele 20-tysięcznej armii węgierskiej, wspieranej przez nieliczne oddziały Polaków.

Jesienią 1444 r. doszło do **bitwy pod Warną** (w dzisiejszej Bułgarii). Na czele 60-tysięcznej armii tureckiej stał sam sułtan.

Mimo przewagi liczebnej Turków Węgrzy byli bliscy zwycięstwa. Jednak Władysław lekkomyślnie poprowadził oddział 500 rycerzy do ataku na doborowe siły sułtana. Król zginął; na wieść o jego śmierci armia węgierska poszła w rozsypkę. Bitwa zakończyła się klęską Węgrów (zob. tekst źródłowy).

Poległy władca otrzymał przydomek: **Warneńczyk**. Jego śmierć położyła kres unii polsko-węgierskiej.

Po zwycięstwie Turcy rozpoczęli nowe podboje w Europie. W 1453 r. **zdobyli Konstantynopol**, zmienili jego nazwę na Stambuł i przenieśli tam stolicę swego państwa. Cesarstwo bizantyjskie przestało istnieć.

3. Z jakiego powodu król zerwał pokój z sułtanem?

4. Przedstaw skutki klęski chrześcijan pod Warną.

Inkorporacja Prus

W 1447 r. królem Polski został młodszy brat Władysława Warneńczyka, **Kazimierz Jagiellończyk**. Za jego rządów wybuchła wojna Polski z zakonem krzyżackim. Jej głównymi przyczynami były:

- 1) dążenie Polski do odzyskania Pomorza Gdańskiego,
- 2) niezgoda mieszkańców państwa zakonnego na krzyżackie rządy.

Od przegranej w wielkiej wojnie Krzyżacy mieli stale za mało pieniędzy. Żeby je zdobyć, nakładali wysokie podatki i inne opłaty. Budziły one niezadowolenie mieszczan i rycerzy. Ci ostatni zazdrościli też uprawnień polskiemu rycerstwu.

W 1440 r. mieszczanie i rycerze państwa zakonnego założyli **Związek Pruski**, który sprzeciwiał się rządowi Krzyżaków. W 1454 r.:

1. Związek Pruski wypowiedział posłuszeństwo wielkiemu mistrzowi.

2. W Prusach wybuchło powstanie przeciwko Krzyżakom. Powstańcy opanowali wszystkie zamki zakonne z wyjątkiem trzech, wśród nich Malborka.

3. Kazimierz Jagiellończyk wydał **akt inkorporacji** – tzn. wcielenia – Prus do Polski.

Po akcie inkorporacji Polska wypowiedziała wojnę zakonowi krzyżackiemu.

5. Podaj przyczyny konfliktu między Polską a zakonem krzyżackim.

6. Omów wydarzenia, które doprowadziły do wybuchu wojny Polski z zakonem.

Wojna trzynastoletnia

Wiosną 1454 r. zdawało się, że triumf Polaków jest bliski. Radość okazała się przedwczesna. Wojna trwała 13 lat – dlatego została nazwana **wojną trzynastoletnią**.

Zakon opłacił żołnierzy najemnych, którzy byli zdyscyplinowani i walczyli nowocześnie, używając artylerii i oddziałów piechoty. Polską armię tworzyło niezdyscyplinowane i przestarzałe **pospolite ruszenie** szlachty (zob. s. 211), w którą przekształciło się dawne rycerstwo.

We wrześniu 1454 r. polska armia poniosła klęskę pod Chojnicami. Wkrótce potem zakon odzyskał znaczną część swego państwa.

Kazimierz Jagiellończyk zrozumiał, że jeśli chce wygrać wojnę, musi mieć pieniądze. Uzyskał je dzięki podatkom, pożyczkom oraz wsparciu Gdańska i innych miast pomorskich. Za gotówkę zwerbował wojska najemne, a nawet wykupił zamek w Malborku z rąk krzyżackich najemników (zakon nie miał pieniędzy, żeby im zapłacić).

W 1462 r. Polacy odnieśli zwycięstwo pod Święcinem. Był to przełomowy moment wojny; odtąd Krzyżacy doznawali kolejnych niepowodzeń. Wreszcie w 1466 r. obie strony zawarły **drugi pokój toruński**. Na jego mocy Polska wróciła nad Bałtyk, gdyż:

Akt inkorporacji Prus do Polski. U dołu przywieszono odciski pieczęci miast pruskich, które w ten sposób zatwierdziły tekst dokumentu.

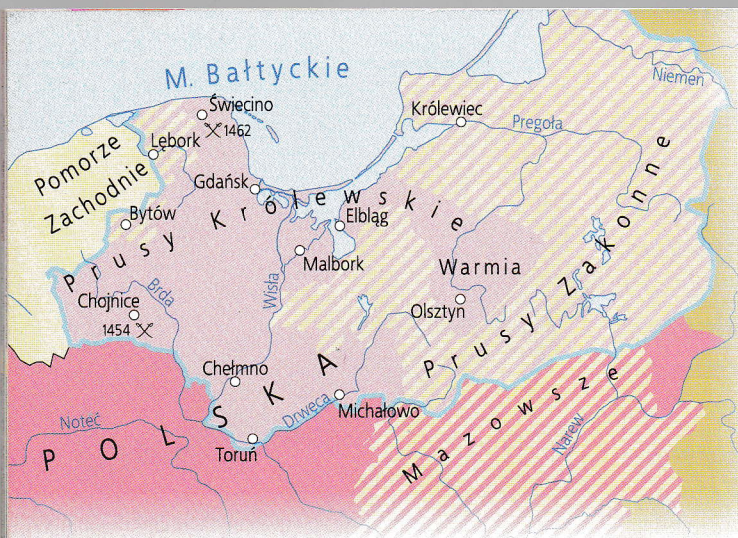
Pospolite ruszenie – siła zbrojna złożona ze szlachty. Na wezwanie króla każdy szlachcic musiał się stawić konno i zbrojnie w wyznaczonym miejscu.

Kazimierz Jagiellończyk
(1427–1492)

Młodszy syn Władysława Jagiełły, od 1440 r. wielki książę litewski, od 1447 r. król Polski. Panował do śmierci, tj. przez 45 lat. Był wybitnym politykiem – przewidującym i zdolnym do ustępstw. Miał trzynaścioro dzieci, a czterech jego synów zostało królami. Uwielbiał polowania. Tradycja głosi, że jako ostatni polski monarcha nie umiał czytać ani pisać.

Obraz Jana Matejki.

Wojna trzynastoletnia i drugi pokój toruński

- Wskaż na mapie Prusy Królewskie i Prusy Zakonne.

LEGENDA

- granice państwa zakonnego w 1454 r.
- Polska i jej lenna w 1454 r.
- nabytki Polski w 1466 r.
- lenna polskie uzyskane w 1466 r.
- ✕ ważniejsze bitwy

- 1) odzyskała Pomorze Gdańskie, ziemię chełmińską i michałowską,
- 2) uzyskała Malbork, Elbląg i Warmię (których nigdy wcześniej nie posiadała),
- 3) podporządkowała sobie państwo krzyżackie; było odtąd jej **lennem**, nazywanym **Prusami Zakonnymi**.

Tereny odzyskane i uzyskane przez Polskę nazwano **Prusami Królewskimi**, gdyż władał nimi król.

Odzyskanie Gdańska otworzyło Polsce drogę handlową na Zachód. Szlachta i kupcy mogli teraz czerpać duże zyski z handlu zbożem, drewnem i innymi towarami.

7. Na czym polegała wyższość armii krzyżackiej nad polską w 1454 r.?

8. Co zrobił Kazimierz Jagiellończyk, by wygrać wojnę?

Lenno – w stosunkach między państwami: ziemie zależne od innego państwa.

? Pytania i polecenia

- A. Przedstaw podboje Turków osmańskich do 1453 r.
- B. Omów przebieg wojny trzynastoletniej.
- C. Wytłumacz, jakie korzyści przyniósł Polsce drugi pokój toruński.

☰ To, co najważniejsze

Ustrój Polski

Po wyborze Jagiełły na polski tron państwo z monarchii dziedzicznej stało się monarchią elekcyjną.

Władysław Warneńczyk – król Polski w latach 1434–1444

1. W 1440 r. został królem Węgier, a Polska i Węgry zawarły unię personalną.
2. Zginął w bitwie z Turkami pod Warną (1444).

Kazimierz Jagiellończyk – król Polski w latach 1447–1492

Stoczył wojnę trzynastoletnią z Krzyżakami (trwała w latach 1454–1466).

Przyczyny wojny:

1. Dążenie Polski do odzyskania Pomorza Gdańskiego.
 2. Niezgoda mieszkańców państwa zakonnego na krzyżackie rządy.
- Bezpośrednia przyczyna wojny: akt inkorporacji Prus do Polski (1454).

Postanowienia drugiego pokoju toruńskiego (1466):

1. Przyłączenie Prus Królewskich do Polski.
2. Państwo zakonne lennem Polski jako Prusy Zakonne.